

Waszkiewicz, Czesław

Skład Towarzystwa Naukowego Warszawskiego : (kadencja 2004-2007) : Wspomnienia pośmiertne : Wspomnienie o profesorze Tadeuszu Nowackim (1918-2005)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 68, 83-87

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WSPOMNIENIE O PROFESORZE
TADEUSZU NOWACKIM
(1918–2005)

W dniu 7 sierpnia 2005 roku zmarł prof. zw. dr inż. Tadeusz Nowacki, członek rzeczywisty PAN, członek zwyczajny Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, emerytowany, długoletni nauczyciel akademicki Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, organizator wielu jednostek naukowo-dydaktycznych, wybitny uczony, nestor techniki rolniczej, autor pionierskich podręczników akademickich i wielu publikacji naukowych, wybitny pedagog i wychowawca wielu pokoleń młodzieży.

Tadeusz Nowacki urodził się 14 października 1918 roku w Chodorowie, w ówczesnej Guberni Kijowskiej. Początkowe lata życia przypadły na okres I wojny światowej i równocześnie czas intensywnych migracji ludności, stąd młodość (1921–1938) spędził w niewielkiej osadzie pod Brzeżanami w województwie tarnopolskim, gdzie uczęszczał zarówno do szkoły podstawowej, jak i neoklasycznego gimnazjum im. Edwarda Rydza-Śmigłego. Liczne obowiązki towarzyszące organizowaniu od podstaw wraz z rodzicami gospodarstwa rolnego na pobojuwisku po zniszczeniach spowodowanych I wojną światową, a tym samym bezpośredni kontakt z naturą, przede wszystkim zaś konieczność rozwiązywania na bieżąco problemów w produkcji rolniczej i doskonalenia technicznej infrastruktury gospodarstwa zaowocowały nie tylko zdobytym doświadczeniem, ale i wyborem dalszej drogi życiowej wiodącej przez obszary nauk rolniczych i technicznych. Szczególnie ważnym etapem na tej drodze były studia podjęte na Wydziale Mechanicznym Politechniki Lwowskiej (1938–1944) i możliwość dydaktyczno-naukowych spotkań z gronem najwybitniejszych specjalistów w dziedzinie nauk technicznych, w których uczestniczył początkowo jako student, a później (1944–1945) jako asystent w Katedrze Budowy Samochodów.

Po repatriacji i nostryfikacji w 1945 roku dyplomu inżyniera mechanika-konstruktora w Politechnice Śląskiej, w latach 1945–1947 został zatrudniony w tym ośrodku na stanowisku starszego asystenta w Katedrze Budowy Samochodów. Aktywnie włączając się w odbudowę powojennego życia naukowego w Polsce, poświęcił się także współorganizowaniu innych ośrodków badawczych: Zakładu Maszynoznawstwa Rolniczego SGGW w Warszawie (1946–1954), Instytutu Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa (1947–1951), Katedry Motoryzacji Rolnictwa i Wydziału Agromechanicznego Politechniki Warszawskiej (1951–1958). W późniejszym okresie brał również udział przy tworzeniu i kierowaniu jednostkami orga-

nizacyjnymi Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego: Katedrą Mechanizacji Rolnictwa (1955–1970) i Instytutem Mechanizacji Rolnictwa SGGW (1970–1976).

Obowiązki kierownicze pełnił także w innych jednostkach, jako współorganizator i dziekan Wydziału Mechanizacji Rolnictwa Politechniki Warszawskiej (1954–1956), następnie prodziekan (1953–1954) i dziekan (1964–1966) Wydziału Rolniczego SGGW. Kierując Zakładem Mechanizacji Rolnictwa (1976–1984) i Zakładem Użytkowania Maszyn Rolniczych (1984–1988) wniósł jednocześnie szczególny wkład w utworzenie w 1977 roku Wydziału Techniki Rolniczej i Leśnej, obecnie Wydziału Inżynierii Produkcji SGGW.

W roku 1973 Profesor został powołany na członka korespondenta, zaś w roku 1986 na członka rzeczywistego Polskiej Akademii Nauk.

Działalność organizacyjną i kierowniczą Profesor doskonale łączył z rozwojem naukowym. Zdobywane doświadczenia naukowo-badawcze, począwszy od pracy na stanowisku asystenta w Politechnice Lwowskiej, zaowocowały przedstawieniem w 1951 roku na Wydziale Rolniczym SGGW pracy doktorskiej nt. *Zastosowanie surówki spirytusowej do napędu ciągników rolniczych* i uzyskaniem stopnia doktora nauk agrotechnicznych, zaś w roku 1954 – otrzymaniem w Politechnice Warszawskiej tytułu docenta (ówczesny odpowiednik stopnia doktora habilitowanego) i stanowiska docenta etatowego na podstawie rozprawy: *Zagadnienia rozruchu silnika w ciągniku Zetor 25*. Kolejnymi etapami rozwoju naukowego było uzyskanie w 1963 r. tytułu profesora nadzwyczajnego, zaś w 1972 r. tytułu profesora zwyczajnego.

Podjęmowana przez Profesora tematyka badawcza, której ponadczasowy charakter wyraża chociażby wymieniony temat pracy doktorskiej, podejmującej już ponad 50 lat temu jakże aktualny w bieżącej dekadzie problem wykorzystania biopaliw w systemie zasilania silników spalinyowych, znalazła swoje odzwierciedlenie w ponad stu publikacjach naukowo-badawczych i ponad dziewięćdziesięciu artykułach popularnonaukowych, wydanych zarówno w Polsce, jak i innych krajach europejskich i pozaeuropejskich.

Obok dużej liczby referatów i artykułów naukowych, dorobek publikacyjny Profesora obejmuje także 36 podręczników, uwzględniając wznowienia. Nie tylko liczba pozycji książkowych jest jednak imponująca. Na szczególnie podkreślenie zasługuje bowiem zakres odbiorców i równocześnie uniwersalny charakter przekazywanej wiedzy. Profesor był i nadal pozostaje znany nie tylko młodym adeptom nauki na poziomie akademickim, ale i młodzieży szkół średnich o profilu inżynierii rolniczej. To właśnie dla

uczniów techników mechanizacji rolnictwa przez wiele lat przewodnikiem w zakresie konstrukcji i eksploatacji ciągników rolniczych pozostawał 8-krotnie wznawiany (w latach 1956–1976) podręcznik *Pojazdy rolnicze*, nagrodzony przez ministra rolnictwa. Podręcznik ten stanowi przykład nie tylko wszechstronnego kompendium wiedzy, ale i szeregu idei związanych z wykorzystaniem źródeł energetycznych w rolnictwie. Rozwinięcie tej problematyki znalazło zaś odzwierciedlenie w unikatowym, dwukrotnie wznawianym (w latach 1970 i 1978) i wyróżnionym w 1970 r. nagrodą II stopnia ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego opracowaniu *Technologia prac maszynowych w rolnictwie*, przeznaczonym głównie dla studentów uczelni rolniczych. To właśnie dla tego grona odbiorców Profesor opracował także czterotomowy, kilkakrotnie wznawiany (w latach 1959–1984) podręcznik akademicki *Mechanizacja rolnictwa*, będący kompleksowym zbiorem zagadnień poświęconych zarówno rozwiązaniom technicznym ciągników, maszyn i urządzeń w produkcji roślinnej i zwierzęcej, jak też i światowym perspektywom rozwoju mechanizacji w mikro- i makroskali.

Wspomniane perspektywy rozwoju inżynierii rolniczej, a na tym tle dynamiczny postęp w całokształcie systemu gospodarki żywnościowej stały się, obok rozwiązywania szczegółowych zagadnień techniczno-eksploatacyjnych w zakresie ciągników i maszyn rolniczych, przedmiotem licznych prac badawczych Profesora, obejmujących m. in. metody prognozowania i modelowania rozwoju wybranych obszarów produkcji żywności z uwzględnieniem ich energotechnologicznej efektywności. Prace te były przedmiotem szczegółowych dyskusji i analiz nie tylko na forum krajowych zespołów badawczych, lecz również w gronie ekspertów tworzących grupę ds. mechanizacji rolnictwa FAO/ECE w Genewie, w której Profesor, jako przewodniczący delegacji polskiej w latach 1957–1988, prezentował corocznie wyniki licznych, wykonanych wraz z zespołem prac poświęconych wybranym aspektom rozwoju poszczególnych ogniw systemu gospodarki żywnościowej na świecie. Podstawą do takich prezentacji były m. in. obserwacje, materiały źródłowe, przede wszystkim zaś bardzo bogate doświadczenie zdobyte przez Profesora w trakcie współpracy z szeregiem zagranicznych ośrodków naukowo-badawczych i wizyt nie tylko w większości krajów europejskich, ale i w Stanach Zjednoczonych, Indiach, Syrii, a także w Nigerii, gdzie w latach 1976–1978 wykładał jako *visiting professor* na Uniwersytecie w Ife.

Aktywność Profesora w okresie kilkudziesięciu lat podkreśla również udział w pracach licznych ośrodków badawczo-rozwojowych i jednostek administracyjnych. Profesor był konsultantem Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego (w latach 1954–1958), szeregu biur projektowych,

a wśród nich Zakładów Mechanicznych „Ursus” (w okresie 1947–1981), Polsko-Czechosłowackiego Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Ciągników oraz Ośrodka Naukowo-Badawczego Służby Żywnościowej Wojska Polskiego. Ponadto był przewodniczącym Sekcji Głównej Mechanizacji Rolnictwa ZG SITR (w latach 1973–1986), przewodniczącym Rady Naukowej IBMER (w okresie 1971–1976), a także członkiem Zespołu Doradców Sejmowych (w latach 1982–1986). Profesor pełnił również szereg funkcji w krajowych organizacjach naukowych, będąc członkiem Komitetu Techniki Rolniczej PAN (od 1956 r.), a także jego przewodniczącym (w kadencji 1987–1989), członkiem Komitetu Problemów Energetyki przy Prezydium PAN (w latach 1981–1986) oraz przewodniczącym Zespołu Energetyki Rolnictwa w tym Komitecie. Ponadto, Profesor był przewodniczącym Sekcji Nauk Rolniczych Wydziału VI Nauk Technicznych Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (w latach 1982–1990) oraz członkiem Sekcji Nauk Rolniczych CKK, a także szeregu naukowych organizacji zagranicznych, w tym Międzynarodowej Komisji Inżynierii Rolniczej (CIGR) i Europejskiego Stowarzyszenia Etyki w Rolnictwie i Produkcji Żywności (EurSafe).

Po przejściu na emeryturę, Profesor pozostał nadal aktywny, biorąc czynny udział w pracach Rad Naukowych Instytutu Melioracji i Użytków Zielonych (w latach 1988–1990), Instytutu Maszyn Spożywczych (w okresie 1990–1992), oraz Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN. W ramach Polskiej Akademii Nauk od kilku lat Profesor brał również czynny udział w pracach Komitetu Prognoz „Polska 2000 plus”.

Wyrazem twórczej aktywności Profesora są także osiągnięcia na niwie kształcenia młodej kadry naukowej, obejmujące promocję 16 prac doktorskich, recenzje 9 rozpraw habilitacyjnych i kierowanie 225 pracami magisterskimi.

Za zasługi wniesione w rozwój nauki i dydaktyki, prof. dr inż. Tadeusz Nowacki został wyróżniony nagrodą państwową II stopnia (w 1952 r. za prace konstrukcyjne usprawniające ciągnik o mocy 25 KM oraz za konstrukcję wozu hamulcowego), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (w 1986 r.), a także tytułem honorowym „Zasłużony Nauczyciel Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej” (w 1983 r.), Srebrną Odznaką Honorową NOT (w 1978 r.), Złotą Odznaką Honorową NOT (w 1982 r.), Złotą Odznaką Honorową za Zasługi dla Uczelni (w 1986 r.) i Medalem PAN im. Michała Oczapowskiego (w 1996 r.).

Prof. dr inż. Tadeusz Nowacki stał się dla wielu pokoleń osób włączonych w rozwój szeroko ujętej inżynierii rolniczej szczególnym przykładem ciągłego doskonalenia, zaangażowania i twórczych osiągnięć.

Systematyczne poszukiwanie, uzasadnione ideą „lepiej jest wrogiem dobrego”, stanowiące jednocześnie przesłankę aktywnego włączania się w nurt rozwiązywania bieżących i perspektywicznych problemów w bio-agro-energotekologicznym obszarze systemu gospodarki żywnościowej, wyznaczały drogę kształtowania dorobku naukowego Prof. dr. inż. Tadeusza Nowackiego.

Czesław Waszkiewicz

WIESŁAW ROMAN KOTAŃSKI (1915–2005)

Krótko po swych dziewięćdziesiątych urodzinach odszedł od nas profesor Wiesław Kotański, członek zwyczajny Towarzystwa Naukowego Warszawskiego od 1982 roku, nie tylko najwybitniejszy polski znawca języka i kultury japońskiej, ale także twórca polskiej japonistyki, która dzięki Niemu i jego wyteżonej pracy stała się odrębną dziedziną orientalistyki polskiej.

Działalność naukowa i dydaktyczna profesora Kotańskiego przypadła na okres bardzo trudny, w którym nieraz wytrwała samodzielna praca i żmudne dochodzenia do ogromnej wiedzy było jedyną drogą rozwoju naukowego. Dość wspomnieć, że urodzony w 1915 r. Wiesław Kotański ledwie zdołał ukończyć studia, gdy światowa pożoga przerwała Jego dalszy rozwój naukowy. Studia ukończył formalnie dopiero w 1946 roku.

W pięć lat później w 1951 roku uzyskał stopień doktora, a w 1955 został docentem, profesorem nadzwyczajnym w 1966 i w 1975 profesorem zwyczajnym. Cała Jego kariera naukowa związana była z Uniwersytetem Warszawskim. Zaraz po wojnie włączył się aktywnie w odbudowę orientalistyki warszawskiej działającej początkowo w ramach sinologii.

Początkowy okres powojenny był złą passą dla studiów orientalnych w ogóle, a dla japonistyki w szczególności. Japoniści byli przez całe lata pozbawieni możliwości wyjazdu do Japonii, a dopływ literatury fachowej do Polski był zaledwie śladowy.

Mimo to dzięki wysiłkom Profesora powstała w 1956 roku japonistyka jako odrębny od sinologii kierunek studiów. W tych trudnych warunkach tworzenie nowego kierunku nauki było prawdziwym heroizmem zwłaszcza, że pracy tej Profesor dokonał samotnie. Wytrwałą pracą stworzył prężne środowisko naukowe. Warto tu podkreślić, że wszyscy działający po wojnie w Warszawie japoniści polscy byli lub są uczniami profesora Kotańskiego.